

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СТАНОВИХ СИТУАТЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ БУТТЯ У ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ

STATE SITUATESMES OF EXISTENCE IN OLD GERMANIC LANGUAGES

Шапочкина О.В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті автором охарактеризовано семантичну сутність предиката стану на матеріалі давньогерманських мов, так звану станову ситуатему (центр, ядро висловлювання), що виражала станові відношення з позицій «агенс – патієнт» / «суб'єкт – об'єкт» та описувала, стверджувала або заперечувала певний стан буття, існування. Під час дослідження застосовувалися такі методологічні підходи, як філософський та семантичний, за допомогою яких було здійснено розподіл предикатів на позначення стану буття на мікрогрупи: предикати передбуття (очікування стану); предикати виникнення (наявність стану); предикати екзистенції (перехід зі стану відсутності у наявний). Зокрема автором виявлено, що репрезентація станових ситуатем на позначення буття у давньогерманських мовах виявлялася за семантичним змістом різнопланово. Так, предикати стану на позначення передбуття у давньогерманських мовах означали актуальність, наближення певного стану, предикати виникнення репрезентували початок, вияв, появу стану, предикати існування описували наявність, циклічність, неминучість, передчасність, одночасність певного стану. У статті акцентовано увагу на тому, що семантичні групи предикатів стану на позначення буття у давньогерманських текстах легко асимілювали одна в одній.

Ключові слова: категорія стану, предикат стану, предикат на позначення стану буття, станова ситуатема, давньогерманські мови.

В статье автором охарактеризована семантическая сущность предиката состояния на материале древнегерманских языков, так называемая залоговая ситуатема (центр, ядро высказывания), которая выражала состояние отношения с позиций «агенс – пациентс» / «субъект – объект» и описывала, утверждала или отрицала определенное состояние бытия, существования. В ходе исследования применялись такие методологические подходы, как философский и семантический, с помощью которых было осуществлено распределение предикатов для обозначения состояния бытия на микрогруппы: предикаты предбытия (ожидание состояния) предикаты возникновения (наличие состояния), предикаты экзистенции (переход из состояния отсутствия в существующее положение). В частности автором выявлено, что репрезентация залоговых ситуатем для обозначения бытия в древнегерманских языках оказалась по семантическому содержанию разноплановой. Так, предикаты состояния для обозначения предбытия в древнегерманских языках обозначали актуальность, приближение определенного состояния, предикаты возникновения представляли начало, проявление, появление состояния, предикаты существования описывали наличие, цикличность, неизбежность, преждевременность, одновременность определенного состояния. В статье акцентировано внимание на том, что семантические группы предикатов состояния для обозначения бытия в древнегерманских текстах легко ассимилировали друг в друга.

Ключевые слова: категория состояния, предикат состояния, предикат для обозначения состояния бытия, становая ситуатема, древнегерманские языки.

The research has delineated the semantic peculiarities of state predicates in the Old Germanic languages. It has also investigated so-called "situateme" or the core of statement that expressed the state relations with regard to the notions of "agent – patient" / "subject – object". The other functions of such situatemes were stating or denying a particular state of being or existence of a subject. The research makes use of various approaches, mainly philosophic, semantic. They enabled to classify the predicates of existence into such microgroups as the predicates of preexistence (anticipation of a state); the predicates of appearance (the presence of a state); the predicates of existence (the transition from the state of absence to the given state). It has been stated that the state situatemes in the old Germanic languages were represented differently in semantic aspect. Thus, the predicates of state marking preexistence marked the presence, cyclic recurrence, inevitability, untimeliness, simultaneity of a particular state in the Old Germanic languages. The article emphasizes the fact that the boundaries between the semantic groups of predicates of existence are rather blurred; therefore, they could easily assimilate with each other in the Old Germanic languages.

Key words: the category of state, state predicate, predicate of existence, state situateme, Old Germanic languages.

Постановка проблеми. Буттеві предикати – предикати наявності / відсутності та семантичні типи – утворюють організаційний центр буттєвих конструкцій і констатують або заперечують факт існування предметів, явищ, подій, а також відображають способи існування фрагмента буття. [3, с. 7].

Для аналізу предикатів стану на позначення буття у давньогерманських мовах ми будемо послуговуватися методами філософського та семантичного аналізу, який уможливлює розкриття сутності буття. Оскільки буття – це существо та суттєве, людина та світ, поєднання матеріального та духовного, то і під час аналізу ста-

нових ситуатем ми спираємося на ці основні аспекти. Предикати буття (екзистенції) – це власне-локативні предикати, які здатні описувати наявний стан речей, наприклад, «бути», «перебувати», «опиняються», «розташовуватися».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предикати із семантикою екзистенції неодноразово були предметом дослідження лінгвістів (Н. Арутюнова, Т. Булагіна, Н. Деєва, О. Леута, Л. Лонська, О. Селіверстова, Є. Ширяєв та інші). Проте сьогодні залишається низка недосліджених питань, зокрема предикати початкової фази буття – предикати передбуття та предикати виникнення, що передують власне буттю, наявності та репрезентують початок існування, зародження певного стану чи процесу, переходу зі стану відсутності в наявність у корпусах давньогерманських текстів.

Постановка завдання. Завдання наукової розвідки – віднайти та описати значеннєві ситуатемні групи предикатів буття та схарактеризувати засоби вираження у давньогерманських мовах. Аналізуючи корпуси давньогерманських мовних пам'яток, ми виокремимо три макрогрупи предикатів буття: передбуття; виникнення; існування (перехід із стану відсутності у наявний стан).

Виклад основного матеріалу. Дослідження семантико-сintаксичної структури давньогерманського речення зумовлює значний інтерес до предиката (як важливого компонента, центра парадигми категорії стану). Від лексичної семантики предиката, його сполучувальних властивостей залежить не тільки структурна організація давньогерманського речення і його компонентів, але і семантична характеристика у парадигмі категорії стану. У. Чейф зауважує, що «<...> природа дієслова визначає, що буде становити інша частина речення, зокрема те, які іменники будуть дієслово супроводжувати, який стосунок до нього будуть мати ці іменники і як ці іменники будуть характеризуватися в семантичному плані <...>» [4, с. 114–121].

Л. Теньєр визначає предикат центром (ядром) речення [2, с.117], що формує набір синтаксичних позицій (залежних від предиката субстанціальних компонентів), зумовлює способи семантичного і морфологічного оформлення, тобто дієслову-предикату притаманні синтаксичні і морфологічні валентності.

Ураховуючи вищезазначене, можна сформулювати дворівневе тлумачення дефініції «предикат стану» – елемент, який належить до парадигми категорії стану, це синтаксема, центр, ядро речення (висловлювання), що виражає станові від-

ношення з позицій «агенс – патієнтс»/«суб’єкт – об’єкт»; це морфологема (дієслово, прикметник, дієприкметник, прислівник, дієприслівник), яка описує, стверджує або заперечує певний стан: буття, перцепцію, фізичну/інтелектуальну дію, діяльність, відношення, емоцію, процес, результат, афект.

Предикати передбуття об’єднано значенням зародження та наближення до існування чогось у майбутньому ще до його виникнення [1]. У ролі окреслених предикатів у давньогерманських текстах функціонували здебільшого дієслова із семантикою передбуття, виокремлені ситуативною «невизначененою віддаленості від фази виникнення» про щось жахливе, неприємне – сліпота, смерть, небезпека; якась неминуча, фатальна подія, очікування події, явища, щось можливе у недалекому майбутньому, також думки про наявність надії на щось, напр.: станові ситуатема (далі СС) «Неминучість долі», напр.: дvn.-англ. *Ond sīþan witig god on swa hwæfere hond, halig dryhten, mærðo deme, swa him getet þince.* (Beowulf, 685-690) – «Нині вночі над нами Божий, Господній здійсниться. Судіть суд по правді – щоб збулося воля Володаря Долі!» [5]; СС «Надія», «Бажання», напр.: дvn.-ісл. *lifi týna eða brenndi mik sem birkinn við* (Edda, Guðrúnarkviða in forna, 13) – «Якщо б згоріла я, як береза!» [9]; СС «Очікування», напр.: дvn.-ісл. *Raðan beid þengill, unz þingat kómu halir hundmargir ór Hedinseyju* (Edda, Helgakviða Hundingsbana I, 22) – «там чекав конунг прибуття раті незліченою з острова Хедінсея» [9].

Передбуття могло також відображатися як актуальне, близьке: зародження та/або народження, які вичленовуються на основі ситуативами прямих ситуатив «Почати існувати», «Народжуватися», або непряміх ситуатив, тобто непомітно, мимоволі з’являтися (про почуття, думки); назрівати – виникати, зароджуватися (перен. – думка, план); насуватися – з’являтися, охоплювати (про думки, мрії); поставати – брати початок), а саме:

а) прямі станові ситуативами: СС «Народитися», напр.: дvn.-англ. *ðæt eafera wæs æfter cenned, geong in geardum, þone god sende folce to frofre* (Beowulf, 10–15) – «За недовгий час син престолу, спадкосмець народився, надісланий Богом, людям на радість» [5]; СС «Зародитися», напр.: дvn.-англ. *in worold wocun, weoroda ræswan, Heorogar ond Hroðgar ond Halga til* (Beowulf, 60) – «Зародилися на землі від Хальфана четверо: Хеогар, Хродгар, Хальга Добрий та дочка» [5];

б) непрямі станові ситуативами: СС «Поява думки», напр.: дvn.-ісл. *Nam af þeim heiftum*

hvetjask at vígi: «Pú skalt, Gunnarr; gerst of láta mínu landi ok mér sjalfri; mun ek una aldrí með öðlingi!» (Edda, Sigurðarkviða in skamma, 10) – «Ненавидячи, вона вбивство задумала: «Гуннар, ти скоро навік втратиши землю мою і мене разом з нею – з конунгом мені щастя не бачити!» [9]; СС «Поява почуття», напр.: дvn.-ісл. *Sótti Sigrún sikling glaðan, heim nam hon Helga hönd at sækja, kyssti ok kvaddi konung und hjalmi; þá varð hilm hugr á vífi* (Edda, Völsungakviða in forna (Helgakviða Hundingsbana II), 14) – «Сіргун прийшла до щасливого князя, Хельги вона пестила руки і цілуvalа його привітно, конунгу діва тоді до вподоби стала» [9]; СС «Поява наміру», напр.: дvn.-ісл. *Lengi hvarfðak, lengi hugir deildusk, áðr ek of frægak folkvörð at gram* (Edda, Guðrúnarkviða in forna, 6) – «Довго мучилася я, довго мовчала, все ж запитати зважилася у Гуннара» [9].

Важливим лексико-граматичним засобом вираження значення добуттєвості у давньогерманських мовах була форма майбутнього часу власне буттєвого дієслова бути – буде, напр.: дvn.-ісл. *Nú skal Sigurði segja görva, alls þengill mik til þess neyðir; muntu víst vita vætki lýgr; dægr eitt er þér dauði ætlaðr.* (Edda, Grípisspá (Sigurðarkviða Fáfnisbana I), 25) – «Буде Сигурду сказана правда, якщо мене він до того примушує, небрехливе слово мое послухай, скажу я про дні смерті твоєї» [9].

Буттєві дієслова характеризуються найширішою сполучуваністю і здатні були забезпечити стан передбуття будь-якого суб'єкта, прогнозування або планування подій, напр.: СС «Майбутня подія», напр.: дvn.-ісл. *Pú munt maðr vera mæztr und sólu ok hæstr borinn hverjum jöfri, gjöfull af gulli, en glöggr flugar; ítr áliti ok í orðum spakr.* (Edda, Grípisspá (Sigurðarkviða Fáfnisbana I), 7) – «Будеш великий, як ніхто під сонцем, станеш понад конунгів інших, щедрий на золото, скупий на втечу, обличям прекрасний і мудрий в промовах» [9]; СС «Прогнозування», напр.: дvn.-англ. *þær hine on ylde eft gewunigen wilgesipas, ƿonne wig cume* (Beowulf, 20) – «Однодумці стануть із ним пліч о пліч, вірні справі, ... якщо трапиться війна» [5]; СС «Планування глобальної справи», напр.: дvn.-англ. *Him on mod bearн þær healreced hatan wolde, medoærн micel, men gewyrcean ƿonne yldo bearн æfre gefrunon* (Beowulf, 65–70) – «Він замислив данів примусити на працю небувалу: палаці будувати, зали для обідів, яких люди ще не бачили» [5]; СС «Переддія», напр.: гот. *jah qaf im: ni uslukaindau daurons Iairusalems, und þatei urrinna sunno* (Wulfilabiebel, Nehemiah 7:3) – «І я сказав їм: Нехай не відкриються ворота Єрусалиму, поки не буде жарко» [10].

За ознакою ускладнення додатковими ситуативами предикати передбуття у давньогерманських мовах можна диференціювати на:

1) предикати із загальним недиференційованим значенням добуттєвості, не ускладнені додатковими становими ситуативами (сюди належать подані вище приклади ситуатив типу «Планування глобальної справи» або «Прогнозування»); 2) предикати, у яких абстрактна семантика передбуття доповнена становими ситуативами, що конкретизують його характер або представляють у переносному значенні: СС «Готоватися до чогось» (змова, план, ідея, зібрання тощо), напр.: дvn.-сакс. *Thó uuār{d} thar gisamnod filu thar te Hierusalem [Iudeo] liudi, uueroðes te them uuīha, thar sie uualdand god suuī{d}o theolico thiggean scoldun, hērron is huldī, that sie he{b} ancuning lē{d}es alēti* (Heliand, 95–100) – «І зібралося багато, там, у Іерусалимі, євреїв, людей освячених, де вони чекали на Господа, дуже шанобливо, сумлінно, скромно» [6]; СС «Спланувати подію» (збори, поїздка, зустріч, вбивство) у значенні «виришувати, мати намір зробити, виконати щось», напр.: дvn.-ісл. *Flykkðusk þeir Atli ok fóru i brynjur, gengu svá görvir, at var garðr milli; urpusk á orðum allir senn reiðir:* «*Fyrr várum fullráða at firra yðr lífi*» (Edda, Atlamál in grænlenzku, 40) – «Атлі скликав дружинників сміливих; обладунки одягнувши, дійшли до огорожі; кидали один одному лайку і погрози: «Виришили давно ми позбавити вас життя!» [9]; СС «Рух, зміна положення в просторі», напр.: дvn.-ісл. *Fara hildingar hjörstefnu til, þeirar er lögðu at Logafjöllum; sleit Fróða frið fjánða á milli; fara Viðris grey valgjörn of ey* (Edda, Helgakviða Hundingsbana I, 13) – «поспішають бйці на збори мечів, бути їм – виришили – у схилів Логафьюоль; знищують світ Фроди, нишпорять по острову Відріра пси, трупи зжираючи» [9].

Наявність додаткових семантичних ознак у значенні предикатів із добуттєвою семантикою вказує на те, що початкова стадія буття репрезентована у давньогерманських текстах не як самостійний, окремий стан, а як невіддільний від різноманітних життєвих процесів, станів.

Предикати виникнення (становлення) репрезентували у давньогерманських текстах початок буття, процес появи, виникнення, вияву певного стану та реалізуються в мові за допомогою дієслів, об'єднаних семою появи, початку існування. У мовознавчій літературі їх розмежовано на дві групи на основі протиставлення: «власне виникнення» – «вияв і самовияв».

Предикати першої мікрогрупи характеризують власне виникнення, появу й об'єднують зна-

чення початку буття та повторної появи. Початок буття – це здебільшого ситуатеми, що об'єднують процеси початку здійсненя, процес власне коли подія відбувається або подія, коли щось виявляється: СС «Абсолютна початковість», виникнення певного стану, процесу, напр.: баварськ. *uuanta sar so sih diu sela in den sind arheuit enti si den lihhamun likkan lazzit* (Muspilli, 2–3) – «одразу, коли душа у путь відправляється й залишає порожнину тілесну» [8]; СС «Поява», напр.: дvn.-англ. *Swa ða drihtguman dreamum lisdon eadiglice, oddæt an ongan eadiglice, oddæt an ongan fyrene fremman feond on helle Grendel* (Beowulf, 103) – «Щасливо жили дружинники у залі, доки на горе їм не з'явилася пекельне створіння, що Гренделем звалося» [5]; СС «Рух, переміщення, зміни положення в просторі», напр.: дvn.-верхн.-нім. *do stoptun to samane staim bort chludun, heuwun harmlicco huitte scilti, unti imo iro lintun luttilo wurtun, giwigan miti wabnum* (Hildebrandslied, 65) – «перш дротики з силою метнули, ті вп'ялися, застрияли в щитах, тут зійшлися, задзвеніло залізо, ось щити їх іззубрені світлі і зламано вістря списа» [7]; СС «Непряма фізична та/або фізіологічна дія», вжита переважно в переносному значенні, напр.: гот. *jah atiddja dalaf rign jah qetun ahvos jah waiwoun windos jah bistugqun bi þamma razna Jainamma, jah ni gadraus, unte gasulip was ana staina* (Wulfilabiebel, Matthew 7:25) – «І дощ, і розлилися річки, і буря здійнялася й на дім отой, але він не впав, тому що заснований був на камені» [10].

Предикати другої мікрогрупи «Повторна поява» у давньогерманських текстах здебільшого мали таку станову ситуатемну семантику: СС «Спогад», напр.: дvn.-англ. *Hwilum eft ongan, eldo gebunden, gomel guðwiga giogide cwiðan* (Beowulf, 2110) – «то з тогою загадував роки минулі, силу юності, вбиту часом» [5]; СС «Звичай», «Обряд», напр.: гот. *if þu fastands salbo haubiþ þein jah ludja þeina þwah* (Wulfilabiebel, Matthew 6:17) – «А ти, коли постишся, намасти свою голову і лице своє вмий» [10].

Третя мікрогрупа предикатів виникнення – вияву та самовияву – вказувала на початок вияву певного явища за допомогою характерних для нього звукових і зорових образів: СС із предикатами зі значенням виникнення звука (здебільшого предметні звуки, створені різними істотами, предметами чи явищами навколошньої дійсності), напр.: дvn.-ісл. *Inn fráni ormr, þú gerðir fræs mikla ok galzt harðan hug; heift at meiri verðr hölda sonum, at þann hjalm hafi.* (Edda, Fáfnismál, 19) – «Змій могутній, сичав ти голосно

і хоробрим ти був; тому сильніше людей ненавидів, що шоломом володів ти» [9]; СС із предикатами що номінують виникнення оптичних явищ, свічення, горіння, кольору, напр.: дvn.-ісл. *Sól té sortna, sígr fold i mar, hverfa af himni heiðar stjörnur; geisar eimi ok aldrnari, leikr hár hiti við himin sjalfan.* (Edda, Völuspá, 57) – «Сонце потемніло, земля тоне в морі, зриваються з неба світлі зірки, полум'я вирує світла життя, жар нестерпний до неба доходить» [9].

Предикати існування (екзистенції) у давньогерманських мовах означали здебільшого процеси перебування у певному стані певний відрізок часу або мали сему «Безкінечність». Це могли бути неодноразово повторювальні (багатократні), однократні, циклічні події або фатальні (констатацийні, завершальні, неминучі) події, передчасні та/або одночані події, напр.: СС «Однократна подія», напр.: дvn.-ісл. *Oft var i túni teiti meiri, þá er minn Sigurðr söðlaði Grana ok þeir Brynhildar biðja fóru, armar vétta, illu heilli.* (Edda, Guðrúnarkviða in fyrsta, 22) – «Двір наш бачив дні веселіше, ніж день, коли був осідланий Грані і Сігурд до Брюнхильди свататися їхав, до жінки злой, в годину зловісну» [9]; СС «Багатократна подія», напр.: дvn.-ісл. *Þá kvað Gjaflaug, Gýka systir: Mik veit ek á moldu munarlausasta; hefi ek fimm vera forspell bedít, tveggja dætra, þriggja systra, átta braðra, þó ek ein lifi.* (Edda, Guðrúnarkviða in fyrsta, 4) – «Промовила Гъяфлауг, Гъюкі сестра: Визнати за неможливе своє терпіння, я п'ятьох чоловіків втратила, трьох сестер, трьох синів, вісім братів – і все ж живу я» [9]; СС «Циклічна подія», напр.: дvn.-англ. *ylda bearnum, undyrne cið, gyddum geomore, þætte Grendel wan hwile wið Hroðgar; heteniðas wæg, fyrene ond fæhðe fela missera* (Beowulf, 150) – «І складалися в той час по всій землі пісні сумні, але правдиві про те, як Грендель війною на Хродгара рік за роком злосердій ходить» [5]; СС «Фатум», напр.: дvn.-англ. *hie wyrd forswoop on Grendles gryre, God eafe mæg* (Beowulf, 480) – «доля безжалільна забирає воїнів у сутичках з Гренделем, але Бог допоможе» [5]; СС «Передчасність» та/або «Одночасність», напр.: дvn.-англ. *bearn Healfdenes; se wæs betera donne ic. Siððan þa fæhðe feo þingode; sende ic Wylfingum ofer wæteres hrycg ealde madmas; he me aþas swor.* (Beowulf, 470) – «спадщиною Хальфдана брат мій старший, і загинув Херогар передчасно, я ж негайно у сплату крові золото вислав Вільвінгам за море» [5]; СС «Глобальна подія» (наприклад, світостворення) або СС «Світостворення», напр.: гот. *unte in imma gaskapana waurþun alla in himinatjah ana airþai, þo gasaihvanoна jaþþo ungasaihvanoна,*

jaffē sitlos jaffē frauinassjus, jaffē reikja jaffē waldufnja, alla pairh ina jah in imma gaskapana sind (Wulflabiebel, Colossians 1:16) – «Адже ним було створено все, що на небі, та що на землі, осяжне та несяжне, чи то палаці, чи то володіння, чи то князівства або сили: все створено ним та для нього» [10]; СС «Вічне життя», напр.: баварськ. *Elias stritit pi den euuigon lip, uiili den rehtkernon daz rihhi kistarkan* (Muspilli, 43) – «Еліас бореться за вічне життя, він хоче, щоб праведники наповнили небесне царство» [8]; СС «Побут», напр.: гот. *jah was fraguman dagis hvizuh stiur lamba gawalida jah gaits gamanwida was mis; jah bi dagans gaf wein allai þizai filusnai jah allai þizai managein; jah ana þo alla hlaif fauramappleis meinis ni sokida, in þis ei ni kauridedjau þo managein in þaim waurstwam* (Wulflabiebel, Nehemiah 5:18) – «Тепер те, що було приготовано для мене щодня, це був один бик і шість овець; також були приготовані для мене птахи і один раз у десять днів подавали всі види вина: але цього не було потрібно королю, тому що рабство було важким для цього народу» [10].

Висновки. Узагальнюмо, що відсутність чітких меж між давньогерманськими предикатами передбуття спричинена їх багатозначністю, здатністю відобразжати різні фази / підфази, наприклад:

назрівати – «наблизатися, ставати неминучим», як власне передбуття та «виникати, зароджува-тися» (зародження); насуватися – «з'являтися, охоплювати» (про думки, мрії) як зародження та «наблизатися в часі» (явища природи, пора року, абстрактні поняття) як наближення; поставати – «зароджуватися, з'являтися» як зародження, «виникати, відбуватися, наставати» як виникнення та становлення. Передбуття у такому трактуванні відкриває шкалу буття та поступово переходить у виникнення, становлення.

Варто зазначити, що у семантиці предикатів виникнення у текстах давньогерманських пам'яток могли поєднуватися значення початку буття та одночасно його здійснення, наявності, початку буття та одночасно самовияву, а також миттевості буття, коли початок певного процесу відразу ж супроводжується його здійсненням та зникненням. Предикати існування у давньогерманських мовах були здатні виражати як значення початкової фази буття, так і буття у його розвитку (як поступовий процес, окремі фази якого можуть непомітно переходити одна в одну). Семантичні групи предикатів буття у давньогерманських текстах мали розмиті межі та легко асимілювали одна в одну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лонська Л.І. Структурно-семантичні особливості буттєвих речень в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2001. 20 с.
2. Теньєр Л. Основы структурного синтаксиса. Москва: Прогресс, 1988. 654 с., с. 117
3. Шведова Н.Ю. Русские бытийные глаголы и их субъекты. Слово и грамматические законы языка. Глагол. Москва, 1989. 296 с., с.7
4. Чейф У.Л. Значение и структура языка. Москва: Прогресс, 1975. 482 с, с. 114 –121.
5. Beowulf. URL: 07.11.2018: <https://norse.ulver.com/src/other/beowulf/beowulf.html>.
6. Heliand. URL: 07.11.2018: <http://www.wulfila.be/lib/sievers/1878/>.
7. Hildebrandslied. URL: 07.11.2018: <http://norse.ulver.com/src/other/hildebrand/index.html>
8. Muspilli. URL: 07.11.2018: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/09Jh/Musilli/mus_frag.html.
9. Snorra Edda. URL: 07.11.2018: <http://norse.ulver.com>].
10. Wulfila. Gotisches Biebel. URL: 07.11.2018: <http://www.wulfila.be>.